

2. GOSPODARSKI ODNOSI HRVATSKE I BiH ODNOSNO FBiH S ASPEKTA NJIHOVA PRISTUPA EUROPSKOJ UNIJI

UVOD

Današnje, pa i buduće, gospodarske odnose Hrvatske i BiH snažno određuje, ne samo njihov ekonomski interes i njihove izravne političke relacije, ako se one uopće mogu tako kvalificirati s obzirom na duboko prisutno protektorsko ponašanje međunarodne zajednice na ovim prostorima, nego i njihova dugoročna stremljenja i opredjeljenja. Ova potonja determinacija, međutim, ustanovljava se, ne samo u okvirima realnih mogućnosti njihova opstanka i gospodarskog razvitka, već i na temeljima danas prisutnog, ipak u izvjesnoj mjeri, polariziranog orijentiranja, u kojem, usprkos očite globalizacije, filozofija regionalnog, etničkog, vjerskog ili nekog drugog pripadanja, sve više dobiva na svojoj specifičnoj težini.

Polazeći od, za ovu svrhu vrlo pojednostavljenog i sažetog definiranja determinirajućih čimbenika gospodarskih, pa i političkih odnosa dviju država kroz prizmu njihova pristupa Europskoj uniji, čini se svrhovitim ovo kratko izlaganje podijeliti na dva, tom definiranju, odgovarajuća dijela. Tako, u prvom i glavnom dijelu ovoga rada, razmatramo realne mogućnosti realiziranja njihovih ekonomskih interesa, i svu problematiku vezanu uz tu realizaciju, a u drugom, rekli bismo pratećem dijelu ovoga izlaganja, dajemo kraći osvrt na problematiku vezanu uz danas prisutnu filozofiju posebnih opredjeljenja. Prema tome, gospodarsku suradnju dviju država u svijetlu njihova pristupa Europskoj uniji, pretežno promatramo s ekonomskog, a zatim i s političkog aspekta.

EKONOMSKI ASPEKT

Promatranje s ekonomskog aspekta ne možemo NE početi sa činjenicom da se današnji gospodarski odnosi dviju država nalaze u fazi izvjesnog redefiniranja. Ne ulazeći sada u moguće uzroke ovog redefiniranja i tko je njegov inicijator te što je njegov konačni cilj, ovoga puta možemo naglasiti da je pri tome sretna okolnost da se tekuće redefiniranje niti ne pokušava opteretiti bilo kakvim idejama o uspostavljanju viših faza gospodarskog integriranja, kao što je to ranije bio slučaj. Naime, očito je da uspostavljanje slobodne trgovinske zone predstavlja jedino realnu opciju suvremenih međunarodnih ekonomskih odnosa na tlu današnje van-unijske Europe. Svako projiciranje viših faza ekonomskog integriranja - kao što su carinska ili monetarna unija - ne samo između dvije konkretne zemlje (RH i BiH), već i u odnosima sa svim ostalim van-unijskim zemljama u Europi, predstavlja nerealno promišljanje. Ono je zapravo odraz ili nedovoljnog pronicanja u implikacije viših faza ekonomskog integriranja ili puste želje za oponašanjem "europskog puta" koji je, nažalost, neponovljiv i stoga neprimjeren suvremenim okolnostima, pa i našim kratkoročnim i dugoročnim ciljevima u sferi ekonomskog integriranja. Uostalom, niti jedna od europskih zemalja, ukoliko je cjelovita i svi je njeni eventualno sastavni dijelovi kao takvu u potpunosti prihvaćaju, a koje su već na samom pragu uključivanja u Europsku uniju ili se nalaze na tom putu, nije pokušala niti će pokušati stvarati bilo kakve više faze ekonomskog integriranja sa susjednim zemljama izuzev slobodne trgovinske zone. Takav čin, zapravo, ograničavao bi samostalan pristup odnosne zemlje Europskoj uniji.

Dakle, uspostavljanje slobodne trgovinske zone između RH i Federacije BiH jeste i ostaje jedinin i realnim, pa i obećavajućim putem njihove gospodarske suradnje. Što više, čini se da postoji solidno ekonomsko opravdanje da se takav vid gospodarske suradnje što prije uspostavi i sa cjelovitom BiH, i da se eventualno proširi na ostale zemlje ovoga područja. Naime, ne ulazeći u bilo kakve druge asocijacije s tim zemljama, izuzev gospodarske suradnje u okvirima slobodne trgovinske

zone, gospodarstvo RH bi tada imalo priliku intenzivnije koristiti svoje komparativne prednosti u sferi ekonomskog komuniciranja s tim dijelovima van-unijske Europe. Upravo takvo ekonomsko komuniciranje omogućilo bi Hrvatskoj formiranje solidnije i ekonomski jače osnove na temelju koje bi se lakše mogli učiniti oni kvalitetni pomaci našeg gospodarstva bez kojih je teško postati članicom Europske unije ma kako se sami deklarativno opredjeljivali. Bez tih i takvih kvalitetnih pomaka u našem gospodarskom razvitku moguće je da naš put pristupa Uniji bude mnogo duži od očekivanog. Ne zaboravimo, veličina svakog koraka na putu gospodarskog progresa razmjerna je njegovoj dostignutoj razini. Mi moramo naći realan izvor i realan način podizanja te razine. Tržišnu spontanost pri tome treba zaboraviti. Ovdje je potrebna dobro osmišljena dugoročna strategija.

Realizacija takvog cilja, naravno, ako ga prihvatimo kao naše strateško opredjeljenje, u funkciji je umijeća uspostavljanja takvih gospodarskih odnosa. To umijeće, međutim, temelji se na stručnim analizama pored ostalog i očekivanih efekata i implikacija postupnih promjena zaštitne politike u odnosnim zemljama. Takozvani "činovnički pristup" uspostavljanja takvih odnosa ne bi smio ovdje biti primijenjen. Implicirajući pri tome formuliranje ugovornih odredaba u toj suradnji jednostavnim prilagođivanjem želja i potreba odnosnih partnera, takav pristup pokazao se ne samo nekreativnim, već i dugoročno štetnim. Štetnim i onda, kada nam za uspostavljanje vanjskotrgovinskih odnosa posluži primjer sličnog uspostavljanja odnosa između razvijenih zemalja. Umjesto oponašanja onoga što nismo, radije neka nam budu "primjerom" naša realna polazišta, naši dokučivi ciljevi i, dakako, uvjerenje da i sami znamo što nam je pametno činiti. Naime, zanemarivanjem vlastitog stručnog promišljanja o tome što i kako to učiniti, stvaraju se uvjeti održavanja vanjskotrgovinske razmjene bez da se zna kamo ona vodi i da li je u funkciji realiziranja onih potrebnih nam kvalitetnih pomaka. Dodamo li tome i činjenicu da na intenzivnost zaštite domaće proizvodnje poseban utjecaj ima i tzv. valutni efekt, što podrazumijeva potrebu analiziranja i odnosne monetarne politike, nije

teško zaključiti da uspostavljanje vanjskotrgovinskih odnosa nije rutinski, niti činovnički, već kreativan i stručan posao.

Osim uspostavljanja vanjskotrgovinskih odnosa, u našem konkretnom slučaju, kada razmatramo gospodarsku suradnju s Federacijom odnosno s cjelovitom BiH, pa konačno i s ostalim zemljama ovoga područja, poglavito s aspekta njihova pojedinačnog pristupa Europskoj uniji, u današnjim realnim okolnostima posebnu težinu ima pitanje privatizacije u tim zemljama. Zapravo, očito je da su model i politika privatizacije u svakoj pojedinoj zemlji temelji na kojima se gradi i međunarodni oblik gospodarske suradnje. Drugim riječima, očito je da će model i politika privatizacije u znatnoj mjeri determinirati uspješnost gospodarske suradnje među odnosnim zemljama, budući da je privatizacija, uz ostalo, i u funkciji intenzivnijeg međusobnog gospodarskog povezivanja.

Dakako, u ovom trenutku najviše nas interesiraju karakteristike procesa privatizacije u BiH. Kao što je poznato, u Federaciji je zakonska regulativa za privatizaciju javnog sektora i banaka donesena tijekom 1998. godine. Prema toj regulativi osnovni mehanizam privatizacije sastoji se, s jedne strane od definiranja poduzeća javnog sektora koja ulaze u proces privatizacije s točnim uputama kako formirati njihova sredstva za privatizaciju, što na žalost, neće biti jednostavno s obzirom na posljedice dissolucije bivše Jugoslavije, i s druge strane, od potraživanja koja će činiti fond vlasničkih transfera. Predviđena su četiri tipa tih potraživanja. Prvi se odnosi na individualni sektor kao opća potraživanja, zatim drugi oblik na potraživanja vojnih osoba, zatim zamrznute devizne štednje, te konačno kao četvrti oblik, potraživanja proizišla iz eventualne restitucije, odnosno iz eventualne nadoknade. To bi zapravo bili certifikati, čiju bi bodovnu vrijednost određivala navedena potraživanja.

Stanje s privatizacijom u RS je nešto drugačije. Mada je taj proces započeo još 1996. godine u vidu podjele dionica nekolicini državnih poduzeća, on je naknadno obustavljen. Danas se radi na donošenju

nove regulative, koja bi, prema uputama međunarodne zajednice, trebala biti identična onoj u Federaciji. Međutim, na pitanje kada i kakva će se regulativa donijeti u RS, teško je sada odgovoriti. U svakom slučaju, to moramo posebno naglasiti, moguće je da se realiziraju dva različita procesa privatizacije u dva entiteta u BiH, što bi moglo rezultirati vrlo ozbiljnim posljedicama.

Kod toga je potrebno još znati da RS kao entitet u BiH, još nije formulirala oblik vanjskotrgovinske suradnje sa SRJ, što se prema odredbama Daytonskog sporazuma, može očekivati u sklopu uspostavljanja posebnih odnosa. U svakom slučaju odgovor i na to pitanje može biti duboko vezan uz mnoga još uvijek neriješena pitanja u BiH.

Bez pretenzija za bilo kakvom isključivošću, mogli bismo već sada konstatirati da komponente koje dosta snažno determiniraju ne samo gospodarske već i ukupne odnose RH s BiH odnosno sa susjednim zemljama, a koje smo upravo sažeto iznijeli u ovome specifičnom "tranzicijskom" trenutku, čine pored ostalog uspostavljanje međunarodnih ekonomskih odnosa s jedne, i proces privatizacije, s druge strane.

Koncentriramo li se pri tome samo na odnose RH i BiH i uzmemo li u obzir današnje realno stanje u njima i oko njih, mogli bismo također konstatirati da će upravo te dvije komponente imati vrlo važnu, ako ne i presudnu ulogu u kreiranju ne samo budućih gospodarskih odnosa između dvije države, već i u kreiranju budućeg položaja svakog pojedinog konstitutivnog naroda u BiH.

Naime, pođemo li od posebnih odnosa dvaju entiteta s RH odnosno na SRJ, omogućenih Daytonskim sporazumom, i razmotrimo li ulogu spomenutih determinirajućih komponenti u njima, vidjet ćemo da su njihove eventualno različite karakteristike bremenite potencijalno vrlo značajnim efektima. Ne ulazeći zasad u kvalifikacije tih mogućih efekata,

čini se da je za svrhe ovih razmatranja moguće pretpostaviti slijedeće. Budući da je realno u postojećim okolnostima očekivati da će se obje komponente lakše harmonizirati u odnosima RS i SRJ, nego u odnosima RH i Federacije, onda je također realno očekivati bližu i uspješniju gospodarsku suradnju u prvom, nego u drugom slučaju.

Razmotrimo li na temelju te pretpostavke posebno komponentu koja se odnosi na oblik uspostavljanja međusobnih ekonomskih odnosa odnosnih partnera, vidjet ćemo da bi se oni, ukoliko ne budu obveznije usmjereni od strane međunarodne zajednice, u prvom slučaju vrlo lako mogli podići na razinu ne samo carinske, već i monetarne unije. U drugom slučaju, međutim, takva opcija ne bi mogla doći u obzir, jer svaka od strana želi sačuvati svoju samostalnu ekonomsku politiku u odnosima prema trećim zemljama sve do njihovog također samostalnog i ne pod svaku cijenu harmoniziranog ulaska u Europsku uniju. Ako razmotrimo i drugu komponentu koja se odnosi na model i politiku procesa privatizacije, gdje se također mogu formulirati iste pretpostavke, također ćemo doći do sličnog zaključka s time da će se to najočitije reflektirati na polju ekonomskog povezivanja koje, dakako, ne bi trebalo biti različito unutar cjelovite BiH.

Kakva bi mogla biti rezultanta i kakve bi mogle biti posljedice efekata pretpostavljenih događanja u razvoju tih komponenata, prema tome, posebno je i ne samo gospodarsko pitanje. Njemu bi u svakom slučaju vrijedilo posvetiti našu najveću pozornost budući da je vezano i uz buduću opstojnost cjelovite BiH i, stoga, i uz opstojnost svakog konstitutivnog naroda u njoj.

POLITIČKI ASPEKT

Promatranje s političkog aspekta gospodarskih odnosa dviju država u svijetlu njihova pristupa Europskoj uniji, čini se da bi vrijedilo usmjeriti u pravcu upravo spomenutog ne samo gospodarskog pitanja. Dakako, pri tome ne bismo željeli prejudicirati bilo kakve ishode, već tek potaknuti na svrhovita razmišljanja kako bi se moglo na najbolji način i blagovremeno naći odgovor na to pitanje, naravno, ukoliko ono uopće bude aktualno. Da bi to razmišljanje bilo kompleksnije i, naravno, realnije u njegov spektar svakako treba uključiti i ranije spomenutu determinaciju u kojoj filozofija određenih opredjeljenja, unutar globalnog svijeta, ima veliku specifičnu težinu.

Globalizacija međunarodnih ekonomskih odnosa, dakako, vrlo je očita i posvuda prisutna. Taj opći civilizacijski proces sveukupne gospodarske i ine povezanosti i međuovisnosti suvremenog svijeta neumitno utire put nekom novom još uvijek nedefiniranom međunarodnom ekonomskom poretku. Međutim, ma kakva bila njegoza vizija, čini se da će ona ipak biti modelirana ili pod utjecajem fenomena već spomenute filozofije izvjesnih opredjeljenja, bili oni regionalne, etničke, vjerske ili neke druge provenijencije. Nedvojbeno, demonstracije tih i odatle proizlazećih modeliranja globalnog svijeta, danas su vrlo očite.

Naime, u tom i takvom globalnom svijetu, usprkos postojanju razrađenih mehanizama pravila ponašanja međunarodnih i gospodarskih i političkih odnosa, dešavaju se izvjesni politički potezi, koji se nikako ne uklapaju u ta pravila ponašanja, te ih kao takva međunarodna zajednica u pravilu osuđuje, pa i sankcionira. Međutim, taj isti potez u pravilu uvijek ima svoga "sponzora" i to u većini slučajeva upravo u nekoj ili u nekim zemljama koje su isto opredjeljene na već spomenutim osnovama.

Na taj način formirane političke strane, da ih tako uvjetno nazovemo, iako ne uvijek homogene, čini se da sve snažnije utječu na modeliranje današnjeg i projiciranog globalnog svijeta. Prema tome, spontana ili

očekivana globalizacija suvremenog svijeta postupno se "deformira" pod utjecajem "strana", kojima na žalost ne mora uvijek biti cilj harmonizirano zajedništvo da bi se međusobno tolerirali, cijenili i uvažavali.

Imajući na umu upravo ta razmišljanja, tek spomenuta da bi se o njima sveobuhvatnije i svrhovitije proučavalo sve ono što bi nam odnosne reperkusije mogle donijeti, očito je da politički aspekt ukupnih odnosa dviju država predstavlja drugu ponekad značajniju stranu iste medalje. Na tu stranu, zapravo, reflektiraju se pored ostalog i utjecaji potencijalno modeliranog svijeta.

U našem konkretnom slučaju taj potencijalno modelirani svijet, iza kojeg stoje utjecaji u najmanju ruku etničkog i vjerskog podrijetla, sve je teže definirati kada se pokušava dočarati moguća vizija međunarodnih odnosa na ovim prostorima. Na našu žalost, čini se da je najteže dočarati viziju harmoniziranih odnosa. Naime, budući da su nekadašnja multikulturalnost i suživot na ovim prostorima već duboko narušeni, lako se može pretpostaviti da se te, u izvjesnoj mjeri već različito projektirane vizije budućnosti, ne moraju podudarati u njihovim konačnim ciljevima. Dapače, moguća su velika odstupanja od danas deklariranih ili bolje rečeno datih, odnosno politički preporučenih, opredjeljenja.

ZAKLJUČNO RAZMATRANJE

Konačno, uzimajući u obzir oba aspekta promatranja gospodarskih odnosa RH i BiH u svijetlu njihova pristupa Europskoj uniji, vrlo lako možemo doći do očitog zaključka da su odnosna gospodarska suradnja, pa i ukupni njihovi odnosi bremeniti raznim i vrlo ozbiljnim problemima. Međutim, vjerujemo da su oni itekako rješivi. Zapravo, budući da upravo gospodarska suradnja za obje zemlje, pored ostalog, predstavlja jednu od najbitnijih komponenti njihova opstanka, pa prema tome i njihova daljnjeg gospodarskog razvitka, bez kojeg se ne može niti zamisliti uspješan pristup Europskoj uniji, očiti je interes i RH s jedne i BiH

odnosno FBiH s druge strane, riješiti sve međusobne probleme koji im stoje na tom putu. Otklanjanje ovdje posebno elaboriranih problema, a koji suštinski razaraju tkivo i cjelovite BiH i, dakako, zajedništva dvaju konstitutivnih naroda u FBiH, znatno bi doprinijelo, pored ostalog, snažnijem razvoju njihove gospodarske suradnje kao zamašnjaka kreiranja bolje i sigurnije budućnosti odnosnih naroda na ovome tlu. U protivnom, moralo bi se tražiti neko drugo bolje rješenje prema kojemu bi svi konstitutivni narodi u BiH bili dovoljno samostalni, da bi mogli učinkovito spriječiti sve negativne efekte proizišle iz već prisutnih ili potencijalnih vanjskih utjecaja, u cilju zaštite svog opstanka u budućnosti i dakako dostojanstvenog življenja u njoj.